

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI

ȘCOALA DOCTORALĂ A FACULTĂȚII DE ISTORIE

*Arheologia publică. Teorii,
definiții, concepte*

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Coordonator: prof.univ.dr. Lucrețiu-Ion Bîrliba

Candidat,

Radu-Alexandru BRUNCHI

IAȘI

2023

CUPRINS

INTRODUCERE.....	4
I. DEFINIREA DOMENIULUI REPERE TEORETICE	9
• Arheologie.....	10
• Public.....	11
II. ISTORICUL DOMENIULUI <i>PUBLIC ARCHAEOLOGY</i>.	26
• Statele Unite ale Americii	27
• Marea Britanie	28
• Istoricul domeniului Public Archaeology în România .	31
III. REPERE METODOLOGICE	55
• Metodologia cercetării.....	63
IV. PERCEPȚIA PUBLICULUI ASUPRA ARHEOLOGIEI.	90
CHESTIONAR	
V. APLICAȚII PRACTICE DE <i>PUBLIC ARCHAEOLOGY</i>. 102	
CONSIDERAȚII FINALE CU PRIVIRE LA STATUTUL	
ARHEOLOGIEI PUBLICE ÎN	
ROMÂNIA	129
• Perspective.....	138
LISTA ILUSTRĂȚIILOR.....	142
LISTA ANEXELOR	146
LISTA ABBREVIERILOR.....	147
BIBLIOGRAFIE	149
ANEXE.....	161
• Anexa nr.1	162
• Anexa nr.2.....	164

- **Anexa nr.3 167**
- **Anexa nr.4..... 201**
- **Anexa nr.5..... 220**

A trecut o jumătate de veac de la publicarea lucrării *Public Archaeology* (McGimsey III 1972), considerată a fi „piatra de temelie” a domeniului care urma să își facă apariția în Statele Unite ale Americii și să suscite interesul cercetătorilor din sfera arheologiei din întreaga lume, devenind și subiectul central al demersului de față. Dezvoltarea acestuia s-a produs într-un ritm susținut, astfel încât, în prezent, un număr ridicat de instituții academice din străinătate oferă cursuri de specializare în domeniul *Public Archaeology*, iar numărul publicațiilor se află în continuă creștere, existând chiar și o revistă dedicată în totalitate subiectului (*Public Archaeology*, editura Taylor & Francis Online, apărută începând cu anul 2000¹). Cu toate acestea, analiza literaturii de specialitate sugerează faptul că arheologii încă nu au găsit „calea de mijloc” în ceea ce privește stabilirea obiectivelor, scopului și metodologiei domeniului în discuție, acest lucru datorându-se, cel mai probabil, spectrului amplu de metode, tehnici și implicații pe care disciplina le înglobează.

Deși, pe parcursul ultimilor 50 ani, noul domeniu a prins rădăcini adânci în state precum Marea Britanie, Australia, Japonia și, mai cu seamă, în Statele Unite ale Americii, în spațiul românesc acesta se află, încă, la început de drum. Astfel, la momentul actual, nu pot fi identificate mai mult de câteva articole științifice care fac referire, în mod direct, la relația existentă între arheologie și public (Ion 2013; Nemeti 2017; Szabó 2017; Palincaș 2011, 2016; Bodi & Tencariu 2022, Brunchi 2022). Pornind de la acest fapt, cercetarea propusă are drept obiectiv

¹ <https://www.tandfonline.com/journals/vpua20> (accesat: 04.2023).

principal elaborarea unei metodologii care să poată fi utilizată, ulterior, în activitățile de diseminare a rezultatelor cercetărilor arheologice în rândul publicului larg. Desigur, un astfel de demers a necesitat, drept punct de plecare, stabilirea și, mai important, înțelegerea statutului actual al interacțiunii dintre cei doi actori principali (arheologie-public), atât la nivel global, cât și la nivel național. Stadiul incipient în care se află România, pe axa împărtășirii rezultatelor cercetării arheologice cu publicul mai mult sau mai puțin interesat, pare că oferă un dezavantaj însă, consider că reprezintă, mai degrabă, un atu. Astfel, o bună cunoaștere a istoricului domeniului și a problematicii acestuia dar, mai important, a soluțiilor identificate de-a lungul timpului de către diversele școli de gândire, ne oferă ocazia unui parcurs cât mai favorabil și lipsit de „greșeli”, motiv pentru care metodologia urmărită în demersul de față are la bază principalele modele teoretice elaborate în ultima jumătate de deceniu, modele care au cunoscut diverse grade de succes în facilitarea unei bune relații arheolog-public.

În vederea îndeplinirii obiectivului deja menționat, cercetarea cu titlul *Arheologia publică. Teorii, definiții, concepte* a fost structurată în patru segmente principale, alcătuite din mai multe capitole. Primul dintre acestea a gravitat în jurul conceptului de contextualizare, fiind prezentate reperele generale privitoare la tema aleasă. În continuare, a fost necesară expunerea aspectelor teoretice și metodologice care au însoțit cercetarea pe parcursul ultimilor trei ani. Prezentarea stadiului actual al cunoștințelor a reprezentat un alt aspect-cheie al demersului de față, pentru ca ultimul segment să ilustreze o serie de aplicații practice menite să „îndulcească” relația existentă între arheolog și public.

Secțiunea incipientă a lucrării a fost organizată în două capitole. Primul, *Definirea domeniului. Repere Teoretice*, a vizat prezentarea principalelor concepte cu care domeniul *Public Archaeology* operează, făcând apel la statutul și înțelesurile acestora din statele în care nu numai relația arheolog-public, dar și studiile dedicate celei din urmă au prins rădăcini adânci. Totodată, cu această ocazie am urmărit ilustrarea problematicii apărute odată cu popularizarea domeniului în afara granițelor statelor vorbitoare de limbă engleză, dar și transpunerea, în context internațional, a situației existente pe teritoriul României. Cel de-al doilea capitol, *Istoricul domeniului Public Archaeology*, a avut drept obiectiv expunerea stadiului actual al cercetării, atât la nivel global, cât și național. În vederea unei relaționări cât mai facile, atât de realizat, cât și de urmărit, am ales drept exemplu modelul propus de G. Moshenska (Bonacchi & Moshenska 2015, 2, figure 1), integrând studiile apărute în spațiul românesc în contextul general, stabilit de autorul deja menționat. Astfel, au fost evidențiate demersurile întreprinse atât de public, cât și de specialiști, în cercetarea arheologică din România ultimilor 150 de ani. În fine, în ultima secțiune din cel de-al doilea capitol, am dorit să realizez o trecere în revistă a principalelor probleme legislative întâlnite în România și, de asemenea, să sugerez posibile căi de aplanare a tensiunilor existente între publicul pasionat și arheologi, dar și eventuale maniere în care activitățile întreprinse de „arheologii amatori” ar putea fi fructificate, în scop științific.

În continuare, segmentul dedicat prezentării și explicării aspectelor de ordin metodologic, care însoțesc demersul de față, a fost tratat pe parcursul capitolului *Repere metodologice*. Reprezentând cel

de-al treilea capitol al lucrării, acesta a fost structurat astfel încât să ofere, în primul rând, o trecere în revistă a principalelor aspecte teoretice, fără de care nu ar fi fost posibilă realizarea aplicațiilor practice propuse ulterior. Un segment important din cadrul acestui capitol a fost dedicat fotografiei aeriene și tehnicilor moderne care derivă din utilizarea acesteia (realizarea de Modele Digitale ale Suprafeței, ortofotoplanuri, modele tridimensionale, panorame 360° etc.). De asemenea, am considerat necesară și prezentarea succintă a principalelor metode de prospectare geofizică, folosite în activitățile derulate pe parcursul cercetării doctorale, pentru ca finalul capitolului să fie dedicat sistemelor de tip GIS, principalul mediu de integrare a tuturor seturilor de date și, totodată, instrumentul de lucru care facilitează accesul publicului la informația arheologică. Necesitatea prezentării acestor informații metodologice este dublată de nevoia publicului de a fi familiarizat cu toate metodele folosite în arheologia contemporană deoarece, în general, sunt prezentate doar artefactele sau reconstituirile (realizate în etapa finală a demersurilor arheologic), nefiind acordată o importanță deosebită întregii cercetări arheologice. Întrucât lucrarea propusă presupune relaționarea unor metode de lucru diverse, am considerat necesară dedicarea unui segment aparte *Metodologiei cercetării*. Cu această ocazie, au fost expuși toți pașii urmăriți în cadrul lucrării, însoțiți de detalierea modelului de cercetare propus. Acesta din urmă a fost elaborat cu scopul obținerii unor rezultate care să poată fi ușor diseminate publicului și care, totodată, să trezească interesul pentru cercetarea arheologică. În acest sens, au fost utilizate metode moderne

de cercetare arheologică, care au avantajul de a oferi rezultate cu un suport vizual atrăgător.

Al patrulea capitol, *Percepția publicului asupra arheologiei. Chestionar*, a fost realizat cu scopul de a contura o imagine cât mai coerentă cu privire la statutul pe care știința în cauză îl are în România, mai ales în viziunea publicului larg, neimplicat în activități specifice acesteia. Astfel, segmentul a avut drept fundament chestionarul intitulat *Percepția publicului asupra arheologiei*, realizat după modelul propus în cadrul proiectului NEARCH², finanțat de Comisia Europeană în perioada 2013-2018, studiul de față fiind diseminat în mediul online prin intermediul platformei Facebook. Cele 583 răspunsuri au fost interpretate calitativ, rezultatele fiind analizate prin raportare la cele obținute la nivel european. Informațiile astfel dobândite au permis elaborarea unei strategii de abordare a publicului-țintă, reprezentând fundamentul aplicațiilor practice efectuate ulterior. Nu în ultimul rând, cu această ocazie au fost supuse discuției și câteva chestiuni importante, cuprinse în *Codul Deontologic al Arheologilor din România*, actualizat la jumătatea anului 2022, acestea reglementând, în mod direct, aspecte din cadrul relației arheolog-public.

Ultimul capitol a fost dedicat expunerii aplicațiilor practice, desfășurate în perioada 2021-2023, și a încadrării acestora în tipologia propusă de G. Moshenska (Bonacchi și Moshenska 2015, 2, figure 1). Selecționarea metodelor de lucru, precum și a abordărilor utilizate, a avut în vedere acoperirea unui spectru cât mai larg din totalitatea activităților

² <http://www.nearch.eu/what-is-nearch> (accesat 07.2022).

specifice vastului domeniu *Public Archaeology*. De asemenea, tot în cadrul acestui capitol a fost prezentat și *ArchaeoPortal*³, platforma online care reprezintă epicentrul cercetării doctorale, aceasta fiind creată special pentru a prezenta informația arheologică, astfel încât experiența utilizatorilor să fie cât mai „prietenosă” și mai incitantă.

În final, toate cele prezentate mai sus au fost relaționate și sintetizate în secțiunea dedicată concluziilor, intitulată *Considerații finale cu privire la statutul Arheologiei Publice în România*. Lucrarea de față se încheie cu *Lista Ilustrațiilor* întâlnite pe parcursul întregului demers, *Lista anexelor*, alcătuită din documentele-suport, care reglementează statutul arheologiei în România, respectiv al relației acesteia cu publicul, *Lista abrevierilor* utilizate, *Bibliografia* consultată și *Anexele* propriu-zise, printre care: *Codul Deontologic al Arheologilor din România* (2022), *Instrucțiunea nr.2/08.04.2016*, *Ordonanța de Guvern nr.43/2000* și *Tratatul de la Valletta* (1992).

Demersul propus prezintă un ridicat caracter de originalitate, demonstrat tocmai prin bibliografia de specialitate expusă la finalul lucrării, acesta reprezentând prima sinteză dedicată domeniului *Public Archaeology* de pe teritoriul României. Totodată, însăși maniera de diseminare și expunere a cercetărilor arheologice întreprinse în ultimii ani prezintă un important caracter de originalitate. În acest sens, menționez că atât platformele integrate în website-ul www.archaeolandscapes.ro cât și portalul arheologic *ArchaeoPortal* reprezintă o nouă etapă în ceea ce numim *Open Archaeology* sau *Popular*

³<https://arheoinvest.maps.arcgis.com/apps/instant/basic/index.html?appid=e07be90f5a8e41e185994276eed163db> (accesat: 05.2023).

Archaeology. De asemenea, introducerea în circuitul științific a unor așezări inedite, precum și a unor noi seturi de date, obținute ca urmare a utilizării metodelor de cercetare non-invazivă, a contribuit în mod cert la conturarea unei imagini mai complexe și mai complete asupra patrimoniului arheologic local.

Această scurtă introducere nu poate fi încheiată fără a îmi exprima gratitudinea față de persoanele care m-au ajutat pe parcursul cercetării. Astfel, adresez, în primul rând, respectuoase mulțumiri domnului prof.univ.dr. Lucrețiu-Ion Bîrliba, conducătorul științific al lucrării de față, pentru sprijinul și pentru încrederea acordată de-a lungul celor trei ani de studii doctorale.

Un rol deosebit în realizarea și definitivarea cercetării de față le revine domnilor cercetători dr. Felix-Adrian Tencariu și dr. Andrei Asăndulesei. Domnului CS II dr. Felix-Adrian Tencariu țin să îi mulțumesc, în special, pentru sugerarea temei de cercetare de față, dar și pentru tot sprijinul și încrederea acordată pe tot parcursul cercetării. De asemenea, îmi exprim gratitudinea pentru disponibilitatea oferită de a participa și coordona diverse activități specifice domeniului *Public Archaeology*. Domnului CS II dr. Andrei Asăndulesei, îi adresez sincere mulțumiri pentru tot sprijinul oferit, pentru ghidarea pașilor în vederea utilizării metodelor de cercetare provenite din domeniul interdisciplinar, dar și pentru punerea la dispoziție a datelor inedite rezultate în urma cercetărilor întreprinse în cadrul proiectului PN-III-P1-1.1-TE-2019-2232/PNCIDI III/TE14/2020.

Un gând de profundă recunoștință se îndreaptă către domnul CS II dr. George Bodi, pentru sprijinul și îndrumarea oferită pe parcursul ultimilor trei ani, pentru numeroasele indicații și sfaturi prețioase.

Mulțumesc, de asemenea, domnului conf.univ.dr. Vasile Cotiugă pentru încrederea acordată cercetării de față dar, mai ales, pentru prețioasele informații furnizate din perspectiva de membru în Comisia Națională de Arheologie, unul dintre cele mai importante foruri decizionale în domeniul arheologiei.

Adresez sincere mulțumiri domnișoarei CS dr. Casandra Brașoveanu, pentru punerea la dispoziție a datelor privitoare la așezările comunităților Noua din bazinul hidrografic al Jijiei dar, mai ales, pentru suportul moral oferit pe tot parcursul cercetării de față.

Nu în ultimul rând, țin să mulțumesc familiei mele pentru tot sprijinul și încurajările acordate de-a lungul întregului meu parcurs.

- **Concluzii**

Cercetarea de față a permis trasarea unui set de concluzii care ar putea reprezenta fundamentul viitoarelor demersuri de *Public Archaeology*. Astfel, România este o țară aflată în curs de dezvoltare, iar marile lucrările de infrastructură sunt abia la început. Astfel, putem deduce, prin comparație cu țările dezvoltate, unde această situație se regăsea în anii 1960-1980, că arheologii vor fi din ce în ce mai solicitați în cadrul acestor lucrări și din ce în ce mai presați din punct de vedere economic, politic și social. Numărul mic de arheologi raportat la amploarea acestor lucrări constituie o altă problemă. În spațiul românesc, implicarea arheologilor în cadrul unor astfel de proiecte nu este văzută în termeni favorabili, eventualele întârzieri fiind puse pe seama acestora,

lucru relevat atât de chestionarul aplicat în cadrul studiului de față, cât și de numărul mare de articole din presă care vizează acest subiect⁴. Este important de menționat faptul că, în cadrul acestor lucrări, arheologii intră în contact direct cu toate componentele care formează termenul de *public*. Cu alte cuvinte, arheologii interacționează atât cu sfera socială, reprezentată de comunitatea umană, mai mult sau mai puțin interesată de cercetările arheologice, cât și cu sfera oficială, lucrările fiind gestionate de către statul român prin diversele organisme din teritoriu (aflate, în general, sub patronajul Ministerului Transporturilor și Infrastructurii). Toate aceste lucrări cad sub incidența unor sub-domenii specifice *Public Archaeology*: Managementul Resurselor Culturale (CRM) și Managementul Patrimoniului Cultural (CHM). Studiile recente critică discursul care a dominat aceste domenii de-a lungul ultimilor ani, caracterizându-l drept o narațiune elitistă care, pentru a fi înțeleasă, necesită seturi de cunoștințe de specialitate (Smith 2012; Jameson 2016; Matsuda 2016). Interpretările promovate în aceste discursuri sunt caracterizate de o viziune romantică asupra trecutului, accentul fiind pus pe latura estetică a monumentelor, în detrimentul altor valori imateriale. Monopolul exercitat de acest tip de discurs a împiedicat implicarea productivă și critica comunității locale, realizându-se doar o interacțiune de *sus în jos* (*top-down approach*). În cazul României, acest tip de discurs încă domină lumea arheologilor, motiv pentru care este mai mult decât necesară o schimbare de paradigmă, având în vedere climatul

⁴ http://stiri.tvr.ro/lucrari-oprite-in-situl-arheologic-prospat-dechis-pe-autostrada-a7-dar-i-pe-antier_921162.html#view (accesat: 04.2023).

economic actual și politicile adoptate la nivel european (Convenția Faro, Hotărârile Consiliului Europei).

Activitățile prezentate anterior au avut scopul de a apropia publicul de cercetarea arheologică, prin organizarea de întâlniri, sub diferite forme (expoziții, *workshop*-uri, voluntariat pe șantier), dar și prin diseminarea informației în mediul *online*, utilizând diverse platforme interactive, documentare sau clipuri de promovare. De asemenea, au fost puse bazele unor viitoare colaborări cu autoritățile locale, scopul final fiind cel de a realiza proiecte de arheologie participativă, de tipul *community archaeology*. În acest sens, realizarea de *workshop*-uri, cel puțin de două ori pe an, poate asigura menținerea unei bune legături cu publicul interesat. Formarea unor colaborări instituționale nu reprezintă singurul succes al demersului de față, astfel încât am reușit să creăm și un nucleu de voluntari interesați să participe în mod direct în cadrul cercetărilor arheologice. Astfel de demersuri trebuie continuate, numărul de oameni implicați crescând de la an la an. Cu alte cuvinte, activitățile desfășurate în cadrul cercetării de față reprezintă doar fundația pe care următoarele proiecte arheologice în care publicul este implicat în mod direct se vor dezvolta, având în vedere și abordări *de jos în sus (bottom-up)*.

Direcția de dezvoltare a arheologiei mondiale pare să fie îndreptată spre două coordonate: interdisciplinaritate și baze de date. Metodologia propusă în capitolul anterior are la bază tocmai aceste coordonate, prin utilizarea metodelor de cercetare geofizică și integrarea rezultatelor într-un sistem informațional geografic. Rezultatele obținute sunt ușor integrabile în diverse demersuri de *Public Archaeology*, așa

cum am exemplificat în rândurile anterioare, prin utilizarea diverselor metode de vizualizare a informației, metode care oferă rezultate cu un puternic impact vizual. De asemenea, modul de prezentare și stocare a informației arheologice reprezintă un avantaj prin posibilitatea de integrare a informațiilor în baze de date naționale (un exemplu concret în acest sens este reprezentat de facilitatea integrării siturilor arheologice din Repertoriul Arheologic al Județului Botoșani în platforma ArchaeoPortal), deschizând însă și posibilitatea unor colaborări la nivel european sau mondial, prin integrarea acestor date într-un mediu GIS utilizat la scară largă. Un alt aspect avut în vedere pe parcursul cercetării de față a vizat securitatea datelor, metodologia propusă facilitând acest lucru. Această problemă a păstrării informației arheologice peste ani a devenit evidentă în momentul în care am dorit revizitarea unor cercetări arheologice mai vechi și reinterpretarea lor, folosind metodele și cunoștințele de care dispunem astăzi. Păstrarea datelor brute și a *metadata*-lor reprezintă un avantaj pentru generațiile următoare de arheologi, care vor putea reinterpreta aceste date folosind tehnologiile disponibile peste ani. Toate cercetările întreprinse în ultimii ani, împreună cu membrii centrului Arheoinvest, au fost orientate către facilitarea accesului la informațiile obținute în urma investigațiilor arheologice și integrarea lor în baze de date utilizabile atât de publicul interesat, cât și de specialiștii în domeniu, astfel încât sperăm ca exemplul nostru să fie urmat și de alți specialiști.

Desigur, necesitatea utilizării interdisciplinarității în studiile de *Public Archaeology* este absolut necesară și promovată în literatura de specialitate (Moshenska 2017, 12). Utilizarea metodelor derivate din

domeniul Științelor Comunicării poate facilita însușirea unui nou set de aptitudini care pot fi folosite pentru a disemina mai eficient informația în cadrul unui public variat. Astfel, viitoarea generație de „arheologi publici” va avea abilități de gestionare a unor programe de antrenare a publicului în activitatea arheologică și vor reuși să se adrese mai eficient unui public mai larg, la momentul actual, majoritatea publicațiilor de specialitate existente în România nefiind orientate către publicul larg. De ce nu? Prin apropierea de alte științe umaniste, care studiază societatea în ansamblul ei (sociologia) în manieră critică, vom reuși să readucem caracterul epistemologic al arheologiei în atenția specialiștilor, mult prea ancorați în prezent în demersuri de natură practică.

O altă problemă, pe care o regăsim la nivel mondial și care ar facilita o dezvoltare substanțială a domeniului în cauză, este reprezentată de lipsa datelor cu privire la publicul consumator de informație arheologică. Statisticile și studiile realizate până în prezent vizează activități specifice, de exemplu preferințele vizitatorilor dintr-un muzeu, însă, așa cum menționa și Gabriel Moshenska (2017, 13) lipsesc studiile la scară largă care să vizeze preferințele publicului în materie de arheologie, la nivel național sau european. Răspunsul la această problemă a fost lansarea chestionarului *Percepția publicului asupra arheologiei* în mediul online. Este important de menționat faptul că răspunsurile înregistrate sunt valabile doar pentru un segment minoritar al populației României, mai exact *publicul interesat*, caracterizat de un nivel de educație mai ridicat decât media națională și cu o preferință pentru consumul de informație arheologică din mediul online sau televiziune, însă reprezintă un pas important în identificarea unui posibil

public țintă în România. În acest mod, au fost atinse puncte importante din ceea ce reprezintă domeniul *Public Archaeology*, activitățile organizate fiind încadrate în *Open Archaeology*, *Popular Archaeology*, *Archaeological Education*, *Public Sector Archaeology* și *Archaeologists working with the public*.

În cele din urmă, putem afirma faptul că domeniul *Public Archaeology*, la mai bine de 50 de ani de la lansarea lucrării care a popularizat denumirea în literatura de specialitate, a trecut de faza incipientă de afirmare, *pierzându-și inocența*. Astfel, introducerea disciplinei în curriculumul academic al universităților care oferă specializări în domeniul arheologiei devine imperios necesară. Fie că această apreciere personală va deveni un fapt concret sau nu, avântul pe care *Public Archaeology* îl are la nivel global, nu poate fi oprit sau contestat.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Asăndulesei 2015	Asăndulesei, A., <i>GIS (Geographic Information System), fotogrametrie și geofizică în arheologie. Investigații non-invazive în așezări Cucuteni din România</i> , Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași.
Ascherson 2000	Ascherson, N., <i>Editorial</i> , Public Archaeology, 1(1), 1-4.
Beldiceanu 1885	Beldiceanu, N., <i>Antichitățile de la Cucuteni</i> , Revista pentru istorie, arheologie și filologie, 5(1), 187-192.
Belford 2011	Belford, P., <i>Archaeology, Community, and Identity in an English New Town. The Historic Environment</i> , 2(1), 49–67.
Bland et al. 2017	Bland, R., Lewis, M., Pett, D., Richardson, I., Robbins, K. & Webley, R., <i>The treasure Act and Portable Antiquities Scheme in England and Wales</i> , in: G., Moshenska (ed.), <i>Key Concepts in Public Archaeology</i> , UCL Press, London, 107-121.
Bodi & Tencariu 2022	Bodi, G. & Tencariu, F.A., <i>Despre arheologie, etică și lumea rurală</i> , in: I.S., Brumă & S., Bulei (eds.) <i>Provocări rurale contemporane</i> , Presa Universitară Clujeană, 183-195.
Bonacchi & Moshenska 2015	Bonacchi, C. & Moshenska, G., <i>Critical reflections on digital public archaeology</i> , Internet Archaeology, 40.

Borș 2014	Borș, C., <i>Protejarea patrimoniului arheologic din România. Despre situri și monumente arheologice din perspectiva evoluției cadrului legislativ în context european</i> , Editura Mega, Cluj-Napoca.
Carman 2002	Carman, J., <i>Archaeology and Heritage. An introduction</i> , Continuum, London.
Carman 2005	Carman, J., <i>Against Cultural Property: Archaeology, Heritage and Ownership</i> . Duckworth, London.
Comes 2016	Comes, R., <i>Haptic devices and tactile experiences in museum exhibitions</i> , JAHA, 3(4), 60-64.
Comes et al. 2014	Comes, R., Buna, Z. & Badiu, I., <i>Creation and preservation of digital cultural heritage</i> , JAHA, 1(2), 50-56.
Comes et al. 2017	Comes, R., Tompa, V., Bodi Ș., Neamțu, C. & Török, K.F., <i>From theory to practice: Digital reconstruction and virtual reality in archaeology</i> , JAHA, 4(4), 80-88.
Comes et al. 2019	Comes, R., Neamțu, C., Buna, Z. & Mateescu-Suciu, L., <i>Exploring Dacian Cultural Heritage with dARcit Augmented Reality Application</i> , JAHA, 6(4), 71-77.
Comes et al. 2020	Comes, R., Neamțu, C., Buna, Z.L., Bodi, Ș., Popescu, D., Tompa, V., Ghinea, R. & Mateescu-Suciu, L., <i>Enhancing accesibility to cultural heritage through digital content and virtual reality: a case study of the Sarmizegetusa Regia Unesco site</i> , JAHA, 7(3), 124-139.

Connolly & Lake 2006	Connolly, J. & Lake, M., <i>Geographical Information Systems in Archaeology</i> , CUP, Cambridge.
Dell'Unto & Landeschi 2022	Dell'Unto, N. & Landeschi, G., <i>Archaeological 3D GIS</i> , Routledge, London.
Drăghia 1998	Drăghia, D., <i>100 de ani de la moartea ilustrului arheolog dr. Torma Zsofia</i> , Sargetia, 27(1), 159-176.
Duineveld et al. 2014	Duineveld, M., van Assche, K. & Beunen, R., <i>Malta's Unintentional Consequences: Archaeological Heritage and the Politics of Exclusion in the Netherlands</i> , Public Archaeology, 12(3), 139-154.
Fagan 2003	Fagan, B., <i>Come, let me tell you a tale</i> , in: B., Cripps, R., Dickau, L.J., Hartery, M., Lobb, L., Nicholls & T., Varney (eds.), <i>Archaeology into the New Millennium: Public or Perish</i> , Archaeological Association of the University of Calgary, Calgary, 2-5.
Fagan & Feder 2006	Fagan, G.G. & Feder, K.L., <i>Crusading against Straw Men: An Alternative View of Alternative Archaeologies: Response to Holtorf (2005)</i> , World Archaeology, 38(4), 718-729.
Faulkner 2000	Faulkner, N., <i>Archaeology from Below</i> , Public Archaeology, 1, 21-33.
Holtorf 2000	Holtorf, C., <i>Engaging with Multiple Pasts: Reply to Francis McManamon</i> , Public Archaeology, 1(3), 214-215.

Holtorf 2005	Holtorf, C., <i>Beyond Crusades: How (Not) to Engage with Alternative Archaeologies</i> , <i>World Archaeology</i> , 37(4), 544-551.
Holtorf 2007	Holtorf, C., <i>Archaeology is a brand! The meaning of Archaeology in contemporary popular culture</i> , Routledge, London-New York.
Holtorf 2012	Holtorf, C., <i>Comment on King</i> , AP, 2, 14-15.
Ion 2013	Ion, A., <i>De ce avem nevoie de Arheologie Publică în România?</i> , SP, 10, 255-261.
Jameson 2004	Jameson, J.H., <i>Public archaeology in the United States</i> , in: N., Merriman (ed.), <i>Public Archaeology</i> , Routledge, London, 24-58.
Jameson 2014	Jameson, J.H., <i>Toward Multivocality in Public Archaeology: Public Empowerment through Collaboration</i> , in: D.A., Scott-Ireton (ed.), <i>Between the Devil and the Deep: Meeting Challenges in the Public Interpretation of Maritime Cultural Heritage</i> , Springer, New York, 3–10.
Jameson 2016	Jameson, J.H., <i>Management and interpretation of world heritage through community engagement</i> , Furnace, 7, University of Birmingham, 6-13.
Jameson 2019	Jameson, J.H., <i>Introduction: The Critical Junctures of Archaeology, Heritage, and Communities</i> , in: J.H., Jameson & S., Musteață (eds.) <i>Transforming Heritage</i>

	<i>Practice in the 21st Century. Contributions from Community Archaeology</i> , Springer, Cham, 1-12.
King 2012	King, T.F., <i>Public Archaeology is a Menace to the Public – and to Archaeology</i> , AP, 2, 1-9.
Larivière et al. 2009	Larivière, V., Gingras, Y. & Archambault É., <i>The decline in the concentration of citations, 1900-2007</i> , in J.Am.Soc.Inf., 60(4), 858-862.
Liddle 1985	Liddle, P., <i>Community Archaeology- A Fieldworker's handbook of organisation and techniques</i> , Leicester Museums Art Galleries and Records Service, Leicester.
Liddle 1989	Liddle, P., <i>Community Archaeology in Leicestershire Museums</i> . In: <i>Public service or private indulgence? (The Museum Archaeologist)</i> , Society of Museum Archaeologists, Lincoln.
Little 2002	Little, B.L., <i>Public Benefits of Archaeology</i> , University Press of Florida, Gainesville.
Marshall 2002	Marshall, Y., <i>What is community archaeology?</i> World Archaeology, 34(2), 211-219.
Moshenska 2008	Moshenska, G., <i>Community Archaeology from Below: A Response to Tully</i> , Public Archaeology, 7(1), 52–53.
Moshenska 2009	Moshenska, G., <i>What is Public Archaeology</i> , Present Pasts, 1, 46-48.
Moshenska 2012	Moshenska, G., <i>The Many Faces of Public Archaeology: a Response to Thomas King</i> , AP, 2, 18-20.

Moshenska 2017	Moshenska, G., <i>Key Concepts in Public Archaeology</i> , UCL Press, London.
Moshenska & Dhanjal 2012	Moshenska, G. & Dhanjal, S., <i>Community Archaeology: Themes, Methods and Practices</i> , Oxbow Books, Oxford.
Nemeti 2017	Nemeti, S., <i>Manifesto for the Romanian Public Archaeology</i> , JAHA, 4(3), 5-7.
Palincaș 2011	Palincaș, N., <i>The archaeological site at Popești (Co. Giurgiu) at the crossroads between research, conservation, and public archaeology</i> , Caietele ARA, 2, 209-215.
Palincaș 2016	Palincaș, N., <i>Archaeological heritage between the public and Romanian archaeology in the age of manele</i> , Caietele ARA, 7, 17-27.
Palmer 2009	Palmer, R., <i>Implicații ale arheologiei aeriene pentru arheologia din România</i> , în: R., Palmer, I., Oberländer-Târnoveanu & C., Bem (eds.), <i>Arheologie aeriană în România și în Europa</i> , CIMEC – Institutul de memorie culturală, București, 8-61.
Schadla-Hall 1999	Schadla-Hall, T., <i>Editorial: Public Archaeology</i> , EJA, 2(2), 147-158.
Schadla-Hall 2004	Schadla-Hall, T., <i>Community archaeology in Leicestershire: The wider view beyond the boundaries</i> , în: P., Bowman & P., Liddle (eds.), <i>Leicestershire Landscapes</i> , Leicestershire Museums Archaeological Fieldwork Group Monograph No. 1, Leicestershire

	Museums Archaeological Fieldwork Group, Leicester, 1-7.
Tully 2007	Tully, G., <i>Community Archaeology: General Methods and Standards of Practice</i> , <i>Public Archaeology</i> , 6(3), 155–187.
Wheeler 1954	Wheeler, R.E.M., <i>Archaeology from the Earth</i> , OUP, Oxford.
Wheeler 1955	Wheeler, R.E.M., <i>Still Digging: Interleaves from an Antiquary's Notebook</i> , Michael Joseph, London.